

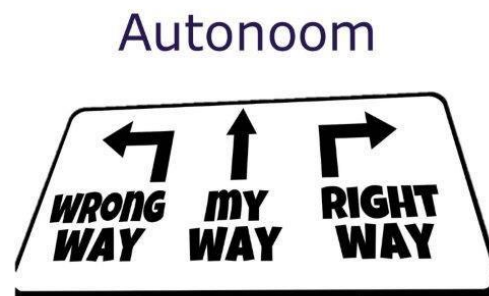
Andragologie

de autonomie-illusie en de waarde van afhankelijkheid

Vijf filosofische colleges van Nico Koning en Erik Heijdelberg
en oefeningen mmv Paul Oomen
februari - maart - april - mei 2024

*Laat mij mijn eigen gang
maar gaan...*

Hoe kunnen we onze vrijheid vergroten?

Hoe kunnen veranderkundigen bijdragen aan vrijheidsvergroting?

Daarvoor moeten we inzicht hebben in de factoren die onze mogelijkheden inperken en de factoren die ons juist meer mogelijkheden geven. Voor dat inzicht moet eerst een wijd verbreid misverstand uit de wereld worden geholpen, namelijk het misverstand dat onze vrijheid wordt bepaald door de mate van onze autonomie.

Wij zijn vrij als we allerlei mogelijkheden hebben om te doen wat we willen doen. Dat is iets heel anders dan autonomie, onafhankelijkheid, zelfbepaling of zelfregie.

Juist het afstemmen van talrijke zaken met veel anderen op allerlei niveaus breidt onze mogelijkheden enorm uit.

Wat zijn de voorwaarden voor verbinding en samenwerking met de ander. En kun je dat bevorderen of trainen?

Wat is nodig om vrijheid te handhaven? Welke afspraken en mechanismen?

Samenwerking

Mensen zijn effectieve groepsdieren. Zij hebben meer handelingsmogelijkheden dan alle andere soorten dankzij de sociale vervlechting en sociale afstemming op vele niveaus.

Dat vereist een zekere sociale discipline en ook het vermogen om het eigen kortetermijnbelang te overstijgen.

Ook allerlei zorgpraktijken en agogische werkvormen zijn ooit ontstaan in een setting van coöperaties en verenigingen.

We laten ons in deze serie inspireren door veel uiteenlopende denkers die op heel verschillende manieren de autonomie-illusie wisten te overstijgen, o.a. Kropotkin, Girard, Fromm, Nussbaum en Sen.

Literatuur

We gebruiken passages uit *De waarde van woede* van Nico Koning die over autonomie gaan (i.h.b. hst 2, en delen van hst 13 en 14) en concept-hoofdstukken uit het nog te verschijnen boek *De waarde van afhankelijkheid* van Erik Heijdelberg (i.h.b. een synopsis en verder hst1: Voortborduren op Kropotkin, hst 11: Vriend van het huis en hst 13: Aardappelen, brood, medicijnen).

Hieronder een concept van de flaptekst van dit boek:

Hoe komt het toch dat in het sociale domein wantrouwen, conflict en geweld steeds op de loer liggen? Dag in dag uit dringen de voorbeelden ervan zich aan ons op. Of dat nu in ons eigen land druggerelateerde problemen zijn in de jeugdbescherming, de forensische zorg of sociale problemen in conflictgebieden als Afghanistan, Yemen, Sudan of Peru. En wat is er nodig om geweld en conflict tegen te gaan? Waarom zijn zoveel sociale interventies gedoemd te mislukken? Is er toch hoop op een keer ten goede mogelijk?

Op basis van zijn langjarige ervaring in tal van landen trekt Erik Heijdelberg een belangwekkende conclusie: geweld, conflict en wantrouwen zijn alleen af te wenden als betrokken personen en instanties *erkennen* dat zij wederzijds afhankelijk zijn van elkaar. Alleen op basis van die erkenning kunnen stappen worden gezet en wegen gevonden om elkaar te vinden in zorg voor elkaar. De erkenning van wederzijdse afhankelijkheid is wezenlijk omdat, hoe belangrijk ook, niet alles kan worden uitbesteed aan instituties en overheid. Gemeenschapszin en het nemen van persoonlijke verantwoordelijkheid hebben een eigenstandige rol te spelen in de driehoek burger-overheid-gemeenschap. Het is een buffer tegen de bureaucratie en de almacht van het overheidssysteem én een manier om de stem van de burger rechtstreeks te laten doorwerken in de sociale arrangementen. Nieuwe vormen van wederzijdse hulp, coöperatie en verenigingen zijn de 'meenten' van onze tijd.

Werkwijze

Op 4 avonden zijn er colleges van Erik en Nico.

We doen ook praktische oefeningen in het reageren op die dwaalwegen met enkele varianten van socratische gespreksvormen met Paul en Nico.

Voor de vijfde bijeenkomst vragen we de deelnemers om een (overigens vrijwillige) bijdrage te leveren in de vorm van een presentatie. Bovendien kan ieder bij elk college materiaal uit de actualiteit inbrengen, waaraan we de theoretische exercities kunnen toetsen.

Subthema's

1 authenticiteit en echtheid

Wij vinden het belangrijk dat mensen echt en oprecht zijn, maar dat ideaal wordt vaak verward met authenticiteit. Niemand is authentiek. Onze verlangens en waarden komen niet uit onszelf opborrelen maar worden gevormd door de sociale netwerken waarin we leven. Daarmee zijn ze niet minder echt. René Girard kwalificeerde het authenticiteitsideaal als 'de romantische leugen'.

2. autonomie en vrijheid

Wij willen graag vrije mensen zijn, maar het vrijheidsideaal wordt vaak verward met autonomie. Als wij ons gedrag afstemmen op andere mensen, zijn we niet minder vrij, maar krijgen daardoor meer mogelijkheden en handelingsruimte en vergroten we daarmee juist onze vrijheid.

3. negatieve en positieve vrijheid

Als we vrij zijn VAN iets of iemand (negatief) en dus ontsnapt aan de dwang van buiten, zijn we nog niet vrij TOT het doen van datgene wat we graag willen (positief). Hoe komen we aan die positieve vrijheid? Daarover zijn meerdere theorieën ontwikkeld, waaronder die over de 'capability approach'.

4. heteronomie en polynomie

Het streven naar autonomie is heilloos, maar we willen zeker ook niet heteronoom zijn. Voor positieve vrijheid is polynomie nodig: een collectieve afstemming van ons handelen met vele anderen in meerdere netwerken, een type discipline die vrijheidsvergroten is.

Overzicht colleges 2024

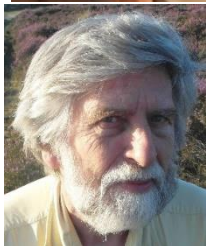
De collegereeks heeft vijf maandagavondbijeenkomsten

26 februari	authenticiteit
11 maart	autonomie
25 maart	vrijheid
8 april	polynomie
6 mei	Presentaties van deelnemers

Docenten

Erik Heijdelberg (1953) is andragoloog. Hij werkte in het opbouwen van gezondheidszorg in conflictgebieden, en in de Nederlandse eerstelijnszorg. Hij was directeur van het Pieter Baan Centrum en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en bestuurder van de William Schrikker Groep voor jeugdbescherming, reclassering en pleegzorg voor ouders en kinderen met een beperking.

Nico Koning (1950) is andragoloog. Hij doceerde filosofie en ethiek aan de Hogeschool van Amsterdam bij de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Daar gaf hij ook trainingen in het leiden van socratische gesprekken. Hij levert bijdragen aan het publieke debat op het gebied van sociale vraagstukken. Zie www.nkoning.nl

Paul Oomen (1958) is andragoloog. Hij combineert interim-management met communicatie- en managementtraining. Hij leidt vaak socratische gesprekken. Hij was tot voor kort interim-voorzitter van de Kring Andragologie. Zie <https://bureaupauloomen.nl/>

Praktische zaken

Data: maandag 26 februari, 11 en 25 maart, 8 april, 6 mei 2024.

Tijden alle colleges: 18.00 - 21.00 uur.

Locatie: UvA, Nieuwe Achtergracht 166, 1018 WV Amsterdam

Prijs voor de gehele reeks: € 225

Leden van de Amsterdamse Universiteits Vereniging en de Kring Andragologie € 200

Studenten studieverenigingen speciale prijs (enkele plaatsen).

Inschrijven

Inschrijven kan via de website Kring Andragologie van de Universiteit van Amsterdam, zie [hier](#) of bij de Kringwebsite, zie [hier](#).

Betaling uitsluitend vooraf (minimaal 2 weken voor aanvang) op rekeningnummer NL 47 INGB 0005 683 762 van Kring Andragologie o.v.v. 'Autonomie 2024' en uw naam.

U bent pas na ontvangst van uw betaling definitief ingeschreven voor de collegereeks. Mocht u onverhoopt verhinderd zijn dan kunt u uw betaling tot 14 dagen voor de start terugontvangen. Daarna is restitutie niet mogelijk. U kunt wel een vervanger sturen, ook indien u een enkele keer verhinderd bent.

Organisatie.

Deze collegereeks wordt georganiseerd door de Kring Andragologie.

Secretariaat:

Universiteit van Amsterdam

Valckenierstraat 65-67, kamer B.63

1016 XE Amsterdam.

tel: 020 5255880, bgg: 020 6904997.

uva-alumni.nl/andragologie

andragologie.org

[e-mail: andragologie@uva.nl](mailto:andragologie@uva.nl)

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM
KRING ANDRAGOLOGIE